

STANEŽIČE: Pri Jakcovih hranijo originalni izvod Prešernovih Poezij

45

Staro oguljeno knjižico držim v rokah. Vezava je že popustila in le tanka vrstica drži skupaj. Naslovnice ni več, na srečo pa zgornji del prve strani izpričuje, da gre za Poezije doktorja Franceta Prešerna. Spodaj pa je, prav tam kjer je bilo odtisnjeno leto izida list že razpadel. Toda tisti, ki pozna nesmrtno delo našega pesnika prav dobro ve, da bi tam lahko prebral letnico 1847.

Mesto, kjer se nahaja opisani izvod Prešernovih pesmi pa ni morda pomembna slovenska ustanova, knjižnica ali muzej, niti zasebno stanovanje katerega od mnogih zbiralcev umetnin in starin. Stara vaška hiša je to, pod katere streho hranijo, zdaj že stoštridesetletno, knjižico Prešernovih Poezij. V Stanežičih »pri Jakcu«, kakor se reče po domače.

Ko je Ribičevega Franceta iz Vrbe na Gorenjskem »uka žeja« popeljala v svet je bil star komaj sedem let. Takrat se je verjetno prvič peljal mimo Stanežič, srednje velike vasi z baročno cerkvico ter sedemintridesetimi hišami, ki so stiskale ob gozdu, nedaleč od velike cesarske ceste. Takrat verjetno še v sanjah ni mogel slutiti, da bo ta vas nekoč hranila sadove njegovega pesniškega dela.

Hiša s številko sedemnajst je bila svojčas le ena izmed poslopij bogatega Malijevega grunta. V njej so v glavnem stanovali gosti in po zadnjem od njih je dobila domače ime »pri Matevžu«. Tik pred začetkom tega stoletja pa jo je kupila Marija Šklep, potem ko se je omožila s Stanežičanom Jakobom Igličarjem. Ta je bil mizar in si je na novem domu uredil samostojno delavnico. Odslej se je hiša imenovala po njem in to ime ohranila še do danes. Kako so Prešernove Poezije zašle vanjo je veliko vprašanje na katero nikoli ne bomo izvedeli odgovora. Le domnevamo lahko. Vsekakor pa sta imeli pri tem najbrž odločilno vlogo dve ženski. Najprej omenjena Marija Šklep, ki bi utegnili Poezije prinesli iz svojega rodnega kraja, nato pa Ivanka Mrak, ki se je k Jakcu prisožila leta 1935, ko je vzela Marijinega sina Franca. Ivanka je bila sosedka Jakcovih, doma pa se je reklo »pri Cergolu«. Če Ivanka Prešernovih pesmi ni prinesla k Jakcu, pa ji gre vendarle zasluga da so se ohranile do danes, ko so v lasti njenih potomcev.

Vsi, ki si knjige izposojate v knjižnicah, prav dobro veste, da je včasih v njih vse polno opomb v navadnih ali kemičnih svinčnikih. Take pripise, ki večinoma izpričujejo nekulturo izposojevalcev najdemo tudi v stanežiškem izvodu Prešernovih Poezij. Vendar gre tu za čisto nekaj drugega. Nikakršnih kvantaških

opomb ni v njih, kakršne nas dandanes spravljajo v slabo voljo, pač pa le pripisi, ki izpričujejo, kako so se preprosti vaški prebivalci v začetku tega stoletja ali že prej, vživljali v vsebino Prešernovih pesmi. Ko nam pesnik opisuje kako se Ostrovrhar odloči za temperamentno Lejlo je nekdo dopisal – Živela v zakonu. In ko Prešeren pesem zaključil s Rozamundinim odhodom v samostan si nepoznani bralec ni mogel kaj, da ne bi opomnil – Tako se zgodi s prevzetnim dekletom. Takih cvetk je še več. Sonetnemu vencu je dodana opomba – Nesrečen človek, ki živi samo za ta svet, pri Sonetih ljubezni pa piše – Slepa ljubezen, velika grenkost. Poezije se zaključijo s Krstom pri Savici in po zadnji kitici sledi zapis – Žalibog da jo je že konec te pomenljive pesmi.

Vse opombe v stanežiških Poezijah dr. Franceta Prešerna so napisane s svinčnikom in z lepo pravopisno pisavo. Lahko bi jih preprosto poradiral in o njih ne bi ostalo ne duha, ne sluha. Toda s tem bi uničili preprosto reakcijo ljudi, ki so jim Prešernove pesmi prišle bolj do živega

kakor nam, ki smo danes navajeni že na vse mogoče pesniške umotvore. Poleg tega pa je v stanežiškem izvodu še nekaj česar pa dandanes ni več (toliko). Namreč podpisi bralcev ali morda tudi lastnika zbirke. Prav s pomočjo teh imen lahko sklepamo na obe poti ki si jih zamišljamo v zvezi s »prihodom« Prešernovih Poezij v Jakcovo hišo. Podpisani bralci so, kot smo ugotovili s primerjanjem matičnih knjig doma, tako iz Stanežič, kot tudi iz Mengeškega konca. Eden izmed stanežiških bralcev je zapisal tudi letnico 1912 in tako vemo, da so tega leta Poezije že bile v tej vasi, za Mengeške bralce pa ne vemo – morda so pesmi brali ko je bila Marija še v rojstnem kraju ali pa je pozneje že kot Stanežičanka Poezije posojala svojim domačim in bivšim znancem iz Mengša.

Ob vsem zapisanem pa je treba dodati še pomemben podatek. Prešernove Poezije so izšle leta 1847 ter bile prodane do leta 1865. Niti Marija Šklep niti Ivanka Mrak, jih torej nista mogle kupiti, kajti obe sta bili rojeni po tem letu. Lahko sta ju le

dobili v dar ali podedovali. Ko je bil torej njihov prvotni lastnik? Tudi pri tem vprašanju tavamo v temi, a nam k njegovi razrešitvi nekaj malega pomagajo tudi Poezije same. Prešeren je namreč dal natisniti 1200 izvodov Poezij: 1050 za trg ter 150 za svoje prijatelje. Razlika med prvimi in drugimi je v akrostihu Sonetnega venca. Kot vemo je ta posvečen Primicovi Juliji in tako je v njem tudi zapisano. Toda samo ko je prvič izšel v časopisni izdaji. Ko pa je Prešeren pripravljaval Poezije za natis je verze nekoliko premenjal, kajti Julija je bila takrat že poročena in mati petih otrok zato je s svojo poezijo ni želel več vznemirjati. Akrostih se je sprito zamenjanega reda verzov zabrisal in tako je 1050 izvodov Poezij objavljalo njegovo novo podobo. Le v 150 knjižicah je dal Prešeren – proti vsem cenzurnim predpisom – natisniti Sonetni venec tak, kakršnega si je leta 1834 zamislil, kakršen je bil takrat tudi objavljen in ki je jasno nakazoval komu je bil namenjen. In zdaj smo spet pri stanežiškem izvodu Poezij. Namesto PRIMICOVI JULIJI najdemo akrostih SRIMICJVISZLJI. Prvotni lastnik Poezij, kdorkoli je že bil torej ni spadal med tiste Prešernove znance in prijatelje, katerim, je pesnik podarjal redke izvode svojih Poezij. Bil je le eden izmed tistih ki je Poezije kupil v knjigarni. To pa je tudi vse kar vemo o njem. Razen tega seveda da občudujemo njegovo pozornost do Prešernove poezije.

Ce bi France Prešeren danes pri Jakcu v Stanežičah videl izvod svojih Poezij bi mu bilo brez dvoma lepo pri srcu. Čudil bi se oguljenosti drobne knjižice, ki se ji pozna da je dolga leta romala iz rok v roke. Nasmešil bi se ob skromnih pripombah, ki so jih vanjo zapisovale roke delavcev in kmetov. Zamislil bi se ob dejstvu da je do svoje smrti prodal le triintrideset izvodov svojih Poezij in še te so v glavnem pokupili izobraženci v Ljubljani in Kranju, zdaj pa že vsak šolar premore kak njihov ponatis v neki skromni vasi pa še vedno skrbno hranijo originalno izdajo iz leta 1847.

Ce je ob branju tega zapisa kaknega zbiralca popadla želja da bi odkupil stanežiški izvod Prešernovih Poezij (ki so tudi sicer precejšnja redkost) naj se ne trudi. S svojo oguljeno zunanostjo, počekanimi stranmi, in manjkajočimi listi, denarno niso kaj dosti vredne. Pomenijo pa neizmerno duhovno in kulturno bogastvo Jakcove hiše v Stanežičah, ter ostalih prebivalcev te vasi. Zdaj tudi vemo da ima njihova današnja prizadevnost na področju kulture globoke korenine.

ANDREJ MRAK

